

Japanse nachtegaal – toekomstige vestiging in Nederland?

André van Kleunen, Sovon Vogelonderzoek Nederland

De Japanse nachtegaal (*Leiothrix lutea*) is een kleine zangvogel uit de familie van de babbelaars. De soort is inheems in de Himalayaregio en in delen van China. In tegenstelling tot wat zijn naam doet vermoeden, is de soort niet inheems in Japan. Ze komt daar echter wel voor, als gevolg van introductie. De soort leeft in bosrijke terreinen, vooral die met een dichte ondergroei, in gebieden met een subtropisch klimaat. Ze leven van insecten, andere kleine ongewervelden en fruit.

Herkenning

Japanse nachtegalen zijn kleine (grootte van een mus) grijs-olijfgroene zangvogels met een gevorkte staart. Ze hebben een opvallend geel-oranje keel, borst en vleugelpaneel. De snavel is rood. De vrouwtjes zijn wat kleiner dan de mannetjes en wat minder uitgesproken gekleurd. Hoewel ze opvallende verschijningen zijn, kunnen ze zich goed verbergen in dichte struiken. Het is wel een tamelijk luidruchtige soort, waarvan de zang verward kan worden met die van zwartkop of merel.

Geïntroduceerde populaties

De soort was zeer populair als kooi- en volièrevogel. Er was in Europa een omvangrijke import. Deze is sinds het eind van de jaren negentig gereguleerd. Het is aannemelijk dat deze handel en het houden van vogels via ontsnappingen/vrijlatingen heeft geleid tot introducties in steden en dorpen. Hieruit zijn op meerdere plaatsen grote populaties in het wild ontstaan, zoals in Japan, Réunion en Hawaii. Ook in Europa heeft de soort zich gevestigd als broedvogel: in een achttal regio's in Frankrijk, Italië, Portugal en Spanje (regio Barcelona). Het gaat om steden (groenzones) en bosgebieden. De aantallen zijn er sterk toegenomen, tot meer dan 5.000 broedparen. In sommige regio's van Spanje en Italië is het tegenwoordig zelfs één van de talrijkste vogels. De soort breidt zich vanuit die vestigingskernen uit door dispersie. De verspreiding in Europa is verdubbeld ten opzichte van het vorige decennium.

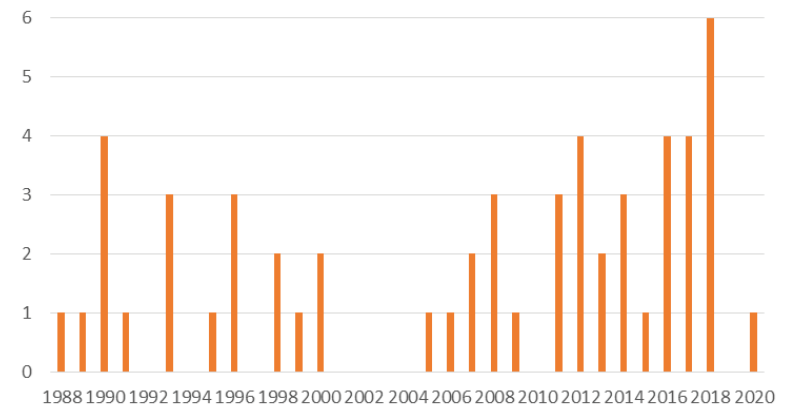

Japanse nachtegaal. (Foto: Joost van Bruggen)

Atlasblokken waar Japanse nachtegaal is gemeld (lichtblauw vóór 2011 en donkerblauw erna). (Bron: NDFE (Waarneming.nl) en Sovon Broedvogelatlassen)

De meest populaties komen voor in subtropische gebieden, maar de soort heeft zich ook in substantiële aantallen (geschat 200-300 exemplaren rond 2007) gevestigd in de buurt van Parijs. In Noordwest-Europa is de Japanse nachtegaal ook gemeld uit België en Duitsland. In Duitsland heeft de soort in de jaren negentig zelfs enkele malen gebroed of zijn broedverdachte vogels vastgesteld.

Het aantal atlasblokken met meldingen van Japanse nachtegaal per jaar.

(Bron: NDFD (Waarneming.nl) en Sovon Broedvogelatlassen).

Voorkomen in Nederland

Regelmatig worden in Nederland Japanse nachtegalen in het wild waargenomen, vooral in dorpen en steden, bijvoorbeeld in parken. Tussen 1988 en 2020 is de soort gemeld uit 44 atlasblokken (5x5 km). Meestal gaat het om losse individuen. In zeven atlasblokken werden meerdere vogels samen gemeld; meestal twee. De soort is in alle provincies vastgesteld, met uitzondering van Zeeland. De meeste meldingen komen uit Utrecht, Zuid- en Noord-Holland.

Hoewel van sommige locaties uit meerdere maanden meldingen komen en er vijf atlasblokken zijn met meldingen uit meerdere jaren (in Sint-Michielsgestel (N.-B.) zelfs jaarlijks tussen 2011 en 2016) lijkt er geen sprake van blijvende bezetting. Het aantal atlasblokken per jaar waaruit de soort is gemeld fluctueert, met een maximum van zes in 2018. De soort lijkt het laatste decennium wel regelmatig te worden gemeld, maar er moet op worden gewezen dat dit overzicht grotendeels is gebaseerd op losse waarnemingen. In 2019 werd de soort in het geheel niet gemeld, in de eerste vijf maanden van 2020 waren er twee meldingen.

In 1999 was er sprake van een waarschijnlijk broedgeval nabij Diemen. Daar werd langdurig een paartje waargenomen, waarvan het mannetje met nestmateriaal is gezien en fel alarmeerde. De meeste waarnemingen hebben betrekking op één vogel en een enkele keer meerdere zonder aanwijzingen voor een broedterritorium. Op een tiental locaties zijn vogels - soms enige tijd - zingend waargenomen.

Voor de in Nederland gemelde Japanse nachtegalen is het aannemelijk dat het ontsnapte dieren betreft. Een vangst van een Japanse nachtegaal op de ringbaan van Bloemendaal (2 augustus 2012) leidde wel tot discussie over de mogelijkheid van dispersie uit bijvoorbeeld de populatie uit de omgeving van Parijs, maar voor dispersie vanuit deze populatie is nog geen bewijs.

De soort wordt genoemd in het lijstje van te verwachten nieuwe voglexoten voor Nederland. Op grond van de waarnemingen in Nederland zijn er echter dus nog geen aanwijzingen voor vestiging. Elders in Europa heeft de soort zich sterk uitgebreid, weliswaar vooral in meer mediterrane streken, maar de vestiging bij Parijs laat zien dat de soort ook in meer gematigd klimaat kan overleven. Modelvoorspellingen op basis van een analyse van de huidige verspreiding in relatie tot omgevingsfactoren, laten zien dat ook Nederland kansrijk is voor de vestiging van deze soort.

Waarnemingen doorgeven

We blijven de ontwikkelingen graag volgen. Waarnemingen die wijzen op broedterritoria kunt u doorgeven aan Sovon via <https://www.sovon.nl/nl/content/losse-meldingen-broedvogels> Overige waarnemingen kunt u doorgeven op [Waarneming.nl](https://www.waarneming.nl) of [Telmeel.nl](https://www.telmeel.nl).